

Dzielnica
m.st.
Warszawy
www.wola.waw.pl

Cmentarz *Ewangelicko-Augsburski*

- 1** Karol Schultz
1752-1796; (al. 4, grób 26*)
- 2** Zygmunt Vogel
1764-1826; (al. 26, grób 6*)
- 3** Ludwika Skarbek z Fengerów
1765-1827; (al. 12, grób 9)
- 4** Fryderyk Buchholtz
1792-1837; (al. 12, grób 13*)
- 5** Michał Szubert
1787-1860; (al. 6, grób 12)
- 6** Konstanty Edward Schiele
1817-1886; (al. 12, grób 3)
- 7** Błażej Haberbusch
1806-1878, (al. 58, grób 12)
Karol Haberbusch
1848-1908; (al. 58, grób 12)
- 8** Maria Rotwand z Wawelbergów
1846-1894; (al. 10, grób 14)
Stanisław Rotwand
1839-1916; (al. 10, grób 14)
- 9** Wojciech Henryk Gerson
1831-1901; (al. 29, grób 1)
- 10** Karol Ludwik Temler
1823-1906; (al. F, grób 52)
- 11** Aleksander Temler
1825-1917; (al. D, grób 6)
- 12** Kazimierz Granzow
1832-1912; (al. 1, grób 76)
- 13** Henryk Klawe
1832-1926; (al. 5, grób 11)
- 14** Karol Henryk Michler
1855-1926; (al. 10, grób 3)
- 15** Julian Piotr Eberhardt
1866-1939; (al. 12, grób 38)
- 16** Juliusz Bursche
1868-1942; (al. 9, grób 2)
- 17** Emil Wedel
1841-1960, (al. A, grób 31)
Jan Wedel
1874-1960; (al. A, grób 31)
- 18** Ludwik Krzywicki
1859-1941; (al. 50, grób 4)
Irena Krzywicka
1899-1994; (al. 50, grób 4)
- 19** Jan Stanisław Gebethner
1894-1981; (al. 19, grób 10)
- 20** Edward Wende
1936-2002; (al. 55, grób 15)
- 21** Edward Kłosiński
1943-2008; (al. 43, ostatni)

* brak inskrypcji

17 Emil Wedel (1841-1960);
al. A, grób 31

10 Karol Temler (1823-1906);
al. F, grób 52

21 Edward Kłosiński (1943-2008)
al. 25, grób 3

ZNANI - POCHOWANI

najczęściej poszukiwane groby

ODNAJDYWANIE GROBÓW

Cmentarz jest podzielony dwoma alejami C-D oraz E (prostopadłymi do ul. Młynarskiej) na trzy sektory, w których znajdują się węższe alejki wyznaczające dwa rzędy nagrobków: parzyste (po prawej) i nieparzyste (po lewej). Aleje prostopadłe do ul. Młynarskiej, te przy murze (alejka S, T, U) oraz większe kwatery - oznaczone są dużymi literami (A, B, ..., U); natomiast węższe alejki (równoległe do ul. Młynarskiej) oznaczone są liczbami arabskimi od 1 do 66, przy czym niektóre alejki mają przyrostek „a, b, c” np. 13a, 17b, 59c. Numery rzędów umieszczone są na żeliwnych słupkach na rogach kwater przy skrzyżowaniu alei.

NAWIGACJA

1. Zlokalizuj szukany nagrobek na mapce: (alejka X, grób Y).
2. Wytycz najprostszą drogę do szukanej alejki X.
3. Kierując się żeliwnymi słupkami z numerem alei, dojdź do numeru X.
4. Stojąc na początku alejki X, odszukaj nagrobek Y (po prawej parzyste numery, po lewej nieparzyste).

1. **Karol Schultz (1752-1796)** – bankier, przemysłowiec; właściciel dóbr Wielka Wola i Czyste, terenów które odstąpił parafii ewangelicko-augsburskiej pod tutejszy cmentarz; ulica Karolkowa wzięła nazwę od jego imienia (**al. 4, grób 26**).
2. **Zygmunt Vogel (1764-1826)** – artysta malarz i rysownik; wykonał znaną serię akwarelowych widoków Warszawy, a także serię widoków zabytków polskich; jego twórczość ma szczególną wartość dokumentacyjną (**al. 26, grób 6**).
3. **Ludwika Skarbek z Fengerów (1765-1827)** – właścicielka dóbr Żelazowa Wola, matka prof. UW, Fryderyka, ojca chrzestnego Fryderyka Chopina; opiekunka rodziny byłego gubernatora swych dzieci – Mikołaja Chopina, którego protegowana na stanowisko nauczyciela w Liceum Warszawskim (**al. 12, grób 9**).
4. **Fryderyk Buchholtz (1792-1837)** – właściciel wytwórni fortepianów, z jego fabryki pochodził instrument, na którym F. Chopin jako dziecko rozpoczął naukę gry; zniszczony w 1863 r. przez Kozaków podczas plądrowania pałacu Zamoyskich w Warszawie i upamiętniony przez K. Norwida w wierszu „Fortepian Szopena” (**al. 12, grób 13**).
5. **Michał Szubert (1787-1860)** – botanik; w 1818 r. założyciel nowego Ogrodu Botanicznego na terenie Parku Łazienkowskiego (**al. 6, grób 12**).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

BRAMY:

Na cmentarz prowadzą 4 bramy, przez cały rok otwarta jest brama od ul. Młynarskiej przy kancelarii cmentarza.

BRAMA OTWARTA:

przez cały rok od 7.00 do zmroku.

PRZYDATNE ADRESY WWW:

przewodnik po Woli
<http://www.przewodnik.wola.waw.pl>
strona cmentarza
<http://cmentarz.luteranie.waw.pl/>
serwis o historii i sztuce cmentarzy
<http://cmentarium.sowa.website.pl/>

6. **Konstanty Edward Schiele (1817-1886)** – przemysłowiec; w 1846 r. wraz z H. Klawe i B. Haberbuschem przejął dawny browar Schaeffera i Glimpf (**al. 12, grób 3**).
7. **Błażej Haberbusch (1806-1878)** – przemysłowiec; w 1846 r. wraz z Konstantym Schiele i Henrykiem Klawe przejęli browar firmy Schaeffer i Glimpf, który produkował piwo porterowe (**al. 58, grób 12**).

Karol Haberbusch – przemysłowiec; po śmierci ojca objął wraz z K. Schiele kierownictwo firmy. Założyciel Stacji Doświadczalnej Piwowarów Warszawskich (**al. 58, grób 12**).

8. **Maria Rotwand z Wawelbergów (1846-1894)** – żona Stanisława, działaczka społeczna, filantropka, m.in. założyła i utrzymywała na Lesznie ochronkę dla dzieci różnego pochodzenia i wyznania (**al. 10, grób 14**).

Stanisław Rotwand (1839-1916) – prawnik; działacz społeczny, przemysłowiec; wraz z H. Wawelbergiem założył Bank Zachodni, współinicjator założenia Politechniki Warszawskiej (**al. 10, grób 14**).

9. **Wojciech Henryk Gerson (1831-1901)** – artysta malarz, krytyk; od 1858 r. właściciel pracowni malarskiej, w której pobierali naukę m.in. J. Chelmoński, J. Pankiewicz, L. Wyczółkowski; współzałożyciel Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych (**al. 29, grób 1**).

10. **Karol Ludwik Temler (1823-1906)** – brat Aleksandra (al. D, grób 6), przemysłowiec; wraz z bratem współwłaściciel garbarni założonej w 1819 r. przez ich ojca Jana, przy ul. Okopowej 78; trzecim udziałowcem był Ludwik Szwede (**al. F, grób 52**).

11. **Aleksander Temler (1825-1917)** – przemysłowiec; przejął wraz z bratem Karolem Ludwikiem (1823-1906) garbarnię w Warszawie przy ul. Okopowej 78; po przystąpieniu do spółki Ludwika Szwede fabryka stała się jedną z największych w Polsce; działacz społeczny; założyciel Warszawskiej Kasy Przemysłowców (**al. D, grób 6**).

12. **Kazimierz Granzow (1832-1912)** – budowniczy, przemysłowiec; właściciel jednej z największych w Królestwie cegielni założonej w 1866 r. w Kawęczynie pod Warszawą, gdzie produkowano znaną z jakości cegłę „granzówkę”; przyczynił się do wydania pierwszego podręcznika murarstwa w języku polskim (**al. 1, grób 76**).

13. **Henryk Klawe (1832-1926)** – farmaceuta; właściciel aptek w Warszawie; założyciel zakładu farmaceutycznego, obecnie Warszawskie Zakłady Farmaceutyczne „Polfa” przy ul. Karolkowej (**al. 5, grób 11**).

14. **Karol Henryk Michler (1855-1926)** – przemysłowiec, założyciel młynów parowych i zakładów przemysłowo-zbożowych na Woli (**al. 10, grób 3**).

PRZYDATNE ADRESY:

Parafia Ewangelicko-Augsburska Św. Trójcy w Warszawie
ul. Kredytowa 4
Warszawa 00-062
<http://trojca.waw.pl/>
Kancelaria parafialna czynna:
od wtorku do piątku w godz. 9:00-18:00
oraz w niedziele po porannym nabożeństwie o godz.10:30.

KANCELARIA CMENTARZA:

ul. Młynarska 54/56/58
tel.: (22) 632 10 14
czynna:
od poniedziałku do piątku od 10:00 do 15:00.

15. **Julian Piotr Eberhardt (1866-1939)** – inżynier komunikacji, projektant mostów kolejowych w carskiej Rosji, kierownik budowy mostu ks. Józefa Poniatowskiego w Warszawie; w 20-leciu międzywojennym organizator polskich kolei żelaznych (**al. 12, grób 38**).

16. **Juliusz Bursche (1868-1942)** – biskup Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce; doprowadził do wydania Dekretu o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego; stanął na czele akcji plebiscytowej na Warmii i Mazurach, reprezentował sprawę ewangelików Śląska Cieszyńskiego. Zginął w obozie koncentracyjnym w Oranienburgu (**al. 9, grób 2**).

17. **Emil Wedel (1841-1960)** – przemysłowiec; w 1872 r. przejął po ojcu fabrykę wyrobów cukierniczych i czekolady, którą zmodernizował i przeniósł na ul. Szpitalną (**al. A, grób 31**).

Jan Wedel (1874-1960) – syn Emila; chemik; przemysłowiec; współwłaściciel fabryki wyrobów cukierniczych; firma posiadała sklep w Paryżu, do którego towar dostarczano samolotem (**al. A, grób 31**).

18. **Ludwik Krzywicki (1859-1941)** – socjolog, ekonomista, pedagog, myśliciel marksistowski; prekursor polskiej socjologii; kierownik Instytutu Gospodarstwa Społecznego, który stał się największym ośrodkiem badań społecznych w kraju; redaktor „Wielkiej Powszechnej Encyklopedii Ilustrowanej” (**al. 50, grób 4**).

Irena Krzywicka (1899-1994) – feministyczna pisarka, publicystka i tłumaczka; współpracowniczka Tadeusza Boya-Żeleńskiego, propagowała świadome macierzyństwo, antykoncepcję i edukację seksualną; wspólnie z Boyem-Żeleńskim otworzyła w Warszawie klinikę bezpłatnych porad świadomego macierzyństwa (**al. 50, grób 4**).

19. **Jan Stanisław Gebethner (1894-1981)** – księgarz, wydawca; współwłaściciel firmy „Gebethner i Wolff” (istniejącej do połowy XX w.); redaktor naczelny „Tygodnika Ilustrowanego”; współtwórca Towarzystwa Księgarń Kolejowych „RUCH” (**al.19, grób 10**).

20. **Edward Wende (1936-2002)** – polityk, senator I i II kadencji, poseł na Sejm III kadencji. W latach 70. i 80. bronił działaczy opozycji w procesach politycznych m.in. Bronisława Geremka i Klemensa Szaniawskiego. Był także pełnomocnikiem oskarżycieli posiłkowych w procesie zabójców księdza Jerzego Popiełuszki (**al. 55, grób 18**).

21. **Edward Kłosiński (1943-2008)** – operator filmowy; współtwórca nurtu kina moralnego niepokoju; autor zdjęć do filmów m.in. Andrzeja Wajdy (Człowiek z marmuru, Panny z Wilka, Człowiek z żelaza), Krzysztofa Zanussiego (Iluminacja, Barwy ochronne) czy Feliksa Falka (Wodzirej) (**al. 43, grób ostatni**).

CIEKAWOSTKI:

1. Cmentarz został założony w 1792 r. i jest pierwszym w Polsce cmentarzem zaprojektowanym przez architekta – Szymona Bogumiła Zuga, który zaproponował czytelny i atrakcyjny do zwiedzania układ.
2. W 1822 r. nekropolia została powiększona z 4,5 ha do obecnego stanu: ok. 7,5 ha.
3. W czasie II wojny światowej cmentarz z racji swojego położenia oraz ukształtowania (wysoki mur, zadrzewienie, zabudowania cmentarne) był polem ciężkich walk z okupantem, przez co zniszczeniu uległo wiele zabytkowych nagrobków. Cmentarz najbardziej ucierpiał podczas obrony Warszawy 1939 r. oraz w trakcie powstania warszawskiego, kiedy to zdewastowanych zostało ok. 60 % zabytkowych grobowców.
4. W 1984 r. został założony Społeczny Komitet Opieki nad Zabytkami Cmentarza Ewangelicko-Augsburskiego w Warszawie, skupiający społeczników dbających o rewitalizację nekropolii; niestety z powodu zmian ustawowych w 2009 r. komitet podjął decyzję o samorozwiązaniu. Jego pracę kontynuuje komitet utworzony przy parafii Ew.-Aug. św. Trójcy w Warszawie.

fotoartprint